

XV. 8179 - 1946. XII. 20. - I. t. jogtud. kisp. -
egyhangú;

XV 8298 - 1947. IV. 25. - II. t. jogtud. kisp.
többség

Államud. -i dolgotra avatott. Béren
1944. IV. 26.

Keszénét 1911. július 3.

Aratási átírt 1020/1946-47. & 10

Elfogadom. L.

947. IV. 25

Debrecen, 1947. apr. 23.

Keszénét
Horváth

D. 947. április 24

Keszénét

1000

46

47.

Lik: 1947. évi

április

21.

Bírálatra kiadlann:

Dr. Fegyő Gyula

--- Miklós Toltán

professzor úrnak.

Debrecen, 1947. április 21-én.

C. i. dékán

Doktori értekezés
a magánjog tárgyköréből.

Az ellátás és életjáradéki szerződés
magánjogunkban.

Maróczy

jogszigorló

Debrecen, 1947.

Forrásművek:

- 1./dr. Almási Antal: A kötelmi jog kézikönyve
Bp.1929.
- 2./Grosschmied Béni: Rejezetek kötelmi jogunk
köréből. Bp. 1935.
- 3./dr. Kolosváry Bálint: Magánjog. Bp.1930.
- 4./Igazságügyminisztérium: Magyarország magán-
jogi törvénykönyvének javaslata.Bp. 1928.
- 5./dr. Raffay Ferenc: A magyar magánjog kézi-
könyve. Bp. 1906.
- 6./Szladits-Villányi: A magyar magánjogi bírói
gyakorlat. Bp. 1935.
- 7./dr. Tóth Lajos: Magyar magánjog. Debr. 1932.
- 8./dr. Tóth Lajos: A kötelmi jog. Bp. 1938.
- 9./dr. Tury Sándor: A biztosítási jog jelentő-
sége a biztosítási jog újabb fejlődésének
irányai szempontjából. Bp. 1936.
- 10./dr. Zachár Gyula: A magyar magánjog alap-
tanai. Bp. 1928.

T a r t a l o m :

A./ Bevezetés.

I./ Az ellenszolgáltatást tartalmazó ellátási szerződés.

II./ Az ellenszolgáltatás nélküli ellátási szerződés.

III./ Az ellenszolgáltatás reményében nyújtott ellátás.

IV./ A szerződésen alapuló és törvényi kötelezettségű tartás.

V./ Az ellátási szerződés tartalma.

VI./ Az ellátási szerződés megszűnése.

VII./ Az életjáradéki szerződés.

B./ Befejezés.

Az ellátási és életjáradéki szer-
ződés magánjogunkban.

Követelmi jogunkban különösképen családjo-
gi vonatkozásban különös jelentőséggel bírnak
az ellátási és életjáradéki szerződések. Ellá-
tási szerződés alatt az olyan kétoldalu jog-
ügyleteket értjük, amellyel az egyik fél ellen-
szolgáltatásért vagy anélkül arra kötelezi ma-
gát, hogy a másik felet el fogja tartani. Maga
a szerződés élők közötti jogügyleteknek a cso-
portjába tartozik és nem válik azzal halál e-
setre szólóvá, ha a kikötött szolgáltatás
részben a haláleset bekövetkezte után nyer
teljesítést, vagy ha vele kapcsolatban átru-
házott ingatlan vagyona csak az átruházó ha-
lála után kebelezhető be a tulajdonjog a te-

lekkönyvbe. A jogviszony lényege a szolgáltatás huzamossága, időszakonként ismétlődő volta vagyis a járadékszerűség, a szolgáltatás határozott rendelkezése, a személyhez kötöttség és végül az érzelmi kapcsolatokon nyugvó bizalmi jelleg. Ezek a tényezők a kötelek tartalmát lényegesen befolyásolják. Ettől eltekintve a jogviszonyban teljes a szerződéskötési szabadság.

Magánjogi törvényjavaslatunk ama rendelkezése ellenére, hogy a szerződés érvényességéhez közokirat, vagy hitelesített magánokirat szükséges, mivel a javaslat törvényerőre mindmáig nem emelkedett, a gyakorlatban ezen a téren teljes alakszerűtlenség uralkodik. Az okiratba foglalás legtöbb esetben mindezek ellenére meg szokott történni, mivel az átruházási szerződés legtöbbször ingatlan átruházásával kapcsolatos, s így a telekkönyvi bekebelezés

lehetővé tétele végett az okiratba foglalás szükségességét vonja maga után. Ez az alakszerűtlenség elvi szabályait nem érinti, mert a szerződés okiratba foglalása logikai összefüggés a magánjogi forgalom akadálymentes vitelével.

Az alakszerűtlenség jelentősége abban rejlik, hogy ez teszi lehetővé az ellátási szerződés létrejöttét pusztán ráutaló tények alapján. A bírói joggyakorlat az ellátási szerződés lényegét az élethosszig tartó megélhetési lehetőség biztosításában állapítja meg.

Az ügylet meghatározásából is látható, hogy az ellátási szerződésnek két fő valiffaja érvényesül: az ellenszolgáltatás kikötésével és az anélkül létrejött szerződés. Van azonban oly eset is, mikor a két szerződésfajta vegyesen érvényesül, mint abban az esetben, mikor valaki csupán az ellenszolgáltatás reményében nyújt másnak ellátást s az ilyen

jogviszony, amennyiben a remény megvalósul, szabályszerű ellátási szerződést eredményez, míg ellenkező esetben ingyenes jogügyletként kell elbírálni. Ettől eltérőleg a gyakorlati élet e három főcsoporton kívül még számos apró válfaját alkalmazza az ellátási szerződéseknek, de ezek az eltérések oly kismérvűek, hogy általánosságban beletartoznak a három főcsoport valamelyikébe és így külön kategóriába való sorozásuk indokolatlan.

I.

Az ellenszolgáltatást tartalmazó ellátási szerződés.

Az ellenszolgáltatással egybekötött ellátási szerződés esete akkor fordul fenn, mikor valaki ingatlan vagyonát azzal a kikötéssel ruházza át egy másik személyre, hogy ezért élete végéig a juttatott ellátásban részesíti. Az ügylet legtöbb esetben kikötmény formájában valósul meg. Mivel az ügyletnek ez a leg-

lényegesebb alkatrésze, ezért a gyakorlat magát az egész szerződést is kikötménynek nevezi. A szerződésnek ez a formája, tekintettel hazánk agrár jellegére, a széles néprétegben igen elterjedt. .. gyakorlati életben az öreg és a nehéz testi munkára már képtelen szülők többnyire gyermekeik vagy közeli rokonaik közül választott gondviselőkre ruházzák vagy egész vagyonukat, vagy annak bizonyos részét, azzal a kikötéssel, hogy a vagyont élvező a juttatott javak ellenében őket holtukig eltartani, betegségük esetén ápolni, gyógykezelní, ruházni, valamint elhalálozásuk esetén őket illő végtisztességben részesíteni tartozik. Ez az egyetlen mód arra, hogy az illető ingatlan elaggott tulajdonosa javait gondtalanul élvezze és annak átháramlását, áliagának sérelme nélkül, kiszemelt utód javára olykép biztosítsa, hogy méltánytalanság, vagy kijátszás esete elő ne állhasson. Ennek biztosítása érdekében a gyakorlat lehetővé tette a kikötménynek a te-

lekkönyvbe való bekebelezését, mely ilyenkor dologi teherre válik s az ingatlan mindenkori tulajdonosát terheli. A bekebelezésnek nemcsak kérelemre, hanem enélkül is helye van, melyhez még biztosítás kikötése sem szükséges, hanem elegendő, ha jogosult a biztosítást csupán fenntartotta. A bekebelezett kikötmény érvényesítése iránt indított per a jelzálogi per mintájára feljegyezhető és a bekebelezés nemcsak a tartás természetbeni kiszolgáltatására, hanem a készpénzbeni egyenérték biztosítására is szolgál. Az eltartásra kötelezett a kapott ingatlant sem végrehajtási, sem ügyleti jelzálog joggal meg nem terhelheti, mert a kikötményi természetbeni tartása jog személyhez kötöttsége révén bírói gyakorlatunk értelmében foglalás tárgyát nem képezheti.

A kikötményhez hasonló az a megállapodás, amikor az ellátást teljesítő fél a teljesítés elvállalása ellenében csak birtokot kap és nem

tulajdont. A gyakorlatban ez akkor fordul elő, amikor az ingatlan, melynek jövedelme az ellátást biztosítja, már a kikötményt vállaló fél tulajdona, de az ellátást élvező javára, többnyire özvegyi haszonélvezeti jog címén haszonélvezeti jog terheli. A birtoklásra vonatkozó külön megállapodás azonban az ellátási szerződéseknel is sűrűn előfordul, mivel a vagyon átruházó rendszerint fenn szokta tartani az átruházott ingatlanra a haszonélvezeti jogot, de a vagyonátvevőt ennek ellenére a birtokba engedi.

A haszonélvezeti jog fenntartása egy biztosítékot képez az ellátandónak arra vonatkozólag, hogy az ellátásra kötelezett, amennyiben kötelezettségét nem megfelelő módon teljesíti, vagy más szerződést bontó ok játszik közre, abban az esetben a vagyon átruházó a birtokot újból használatba vehesse.

Az ellenérték kikötése mellett létrejött ellátási szerződéseknek legfontosabb kérdése

a visszterhesség. A kérdés elemzésénél abból a megfontolásból kell kiindulnunk, hogy az ellátási szerződéssel elvállalt kötelezettség nagysága az ügyletkötés alkalmával többnyire bizonytalan, mivel nem biztos az az idő, melynek tartamára az adósnak az ellátást nyújtania kell. A jogosult halála ugyanis még a határozott időre szóló eltartási szerződéseknél is bármikor végét szakíthatja a kötelezettségnek. Így a jogügylet határozottan a szerencseszerződés jellegét ölti magára és annak megengedett válllatai közé is sorozható.

A szerződésnek ebből a sajátosságából az következik, hogy az ellenérték kikötése még nem vonja szükségkép maga után az ügylet teljes és feltétlen visszterhességét, mert a tartási kötelezettség annak értékén túl is terjedhet és ilyenkor az ellenérték nélküli továbbtartással vissztér nélkül elemek vegyülnek a jogügyletbe ugyanannyira, hogy a szerződés

jelleget a kétféle elem aránya fogja meghatározni. Az arányt a szerződés lezárulásakor megajtendő elszámolás alkalmával lehet pontosan meghatározni. Ha az elszámolás eredménye a kötelezett terhére nagyobb vagyoni juttatást mutat, mint a kapott jószág értéke, úgy a tartásnak a fedezet felemésztése után teljesített része ingyenes lesz, ha pedig a jogviszony tartama alatt tulajdonilag a visszterher nélküli tartás eleme érvényesül, akkor a visszterhesnek indult ügyletet ingyenesre fordítanak kell tekintenünk. Az ilyen ellátást azonban ajándékozásnak nem minősíthetjük, mert a feleknél az erre irányuló szándék hiányzik s így az ingyenesség nem ennek, hanem a vállalt kölcsönös kockázatnak az eredménye.

A kikötményes ellátási szerződésnél a vagyonatruházás ingyenes, illetve visszterhes voltának előtérbe kerülési oka az, hogy úgy a köteles rész, mint az ági vagyon szempontjából

ennek visszterhességét kell az örökjogi kérdések rendezésénél elsősorban elbírálni. Birói gyakorlatunk azon az állásponton van, hogy ebben az esetben a szerződések fő tárgyának a vagyonátruházást tekinti, az ellátást pedig ellenszolgáltatásnak minősíti. Ez a szemlélet főleg a régebbi birói joggyakorlatban érvényesül, mely következetesen ingyenesnek, illetőleg visszterhesnek mondotta ki a szerződést olyankor is, amikor a vagyonátruházás és nem az ellátás ingyenességére, illetőleg visszterhességére gondolt. Az újabb birói gyakorlat ellenben a vonatkozó kérdések elbírálásánál kifejezetten az ellátási szerződéssel kapcsolatos vagyonátruházás visszterhességéről szól.

A kérdés elbírálásánál a gyakorlat az átruházott vagyon jövedelméből indul ki, amely összhangban áll a felek azon szokásos elgondolásával, hogy az ellátást a kötelezett elsősorban ebből fogja teljesíteni. Amíg az ellá-

tásra fordított tényleges kiadások a jövedelem-
ből teljes mértékben fedezhetők, addig a gya-
korlat értelmében visszterhet nem jelentenek
és a vagyonátruházást ingyenesnek kell tekin-
teni. Visszterherként mindig csak az olyan ki-
adások jöhetnek tekintetbe, amelyek fedezetet
nem nyerne és ha ilyenek vannak, a fedezet
nélküli összeget az állagérték csökkenésének
kell tekinteni, de a fennmaradó rész továbbra
is ingyenesnek tekintendő és az ügylet mindad-
dig, amíg a tényleges kiadásoknak a jövedelem-
ben fedezetet nem találó része által fel nem
használt érték marad, az ügyletet visszterhes
elemekkel vegyült ajándékozásnak kell minősí-
tünk.

Az ingyenesség és visszterhesség bírói gya-
korlatunkban kifejeződött ezen szabálya nem
annyira stricte, mint inkább dispositive érvé-
nyesül. Az ellenérték kikötése mellett létre-
jött ellátási szerződésnek elbírálásánál rent-

említett szabályok érvényesülnek. Az, hogy a jogosult az ellátás költségeinek fedezetére pénzt vagy más ingó vagyont juttasson a kötelezettnek, ritkán fordul elő, mert ily vagyon a legritkább esetben áll az elvartandó rendelkezésére. Amennyiben erre mégis fordulnak elő esetek, ezeket korcsügyleteknek kell tekintennünk, mert a tervbevett célt legtöbb esetben a legkisebb mértékben tudják megvalósítani.

II.

Az ellenszolgáltatás nélküli ellátási szerződés.

A visszterhes és a visszteher nélküli szerződés közötti fő különbség egyrészt utóbbi esetben az ellátás ingyenes voltában, másrészt pedig abban rejlik, hogy utóbbi esetben az ellátási szerződés írásba foglalása a legritkább esetben szokott megtörténni. Annál gyakrabban fordul elő azonban olyan eset, amely-nél az ellátást vállaló fél hallgatólagos tel-

jesítést végez. Mindkét esetben komoly jelentősége az ajándékozási szerződéssel kapcsolatos viszonyban rejlik, mert befolyásolja leginkább úgy a felek jogait, mint kötelezettségeit.

Az ellátásnak ajándékként való adása anyagi jogi szempontból akadályba nem ütközik, még akkor sem, ha az eltartást vállaló erkölcsi kötelességből tette is azt, mert ez a körülmény jogunkban az ingyenességet nem szünteti meg. Ez világosan kifejezésre jut abban a gyakorlati szabályban, mely durva hálaatlanság címen ilyen esetben is megengedi a visszakövetelést. Joggyakorlatunkban nincs nyoma annak a követelésnek sem, mely az erkölcsi kötelességeket a bíróság nem érvényesíthető kötelmekkel igyekszik egybeolvasztani, hogy ezáltal a lelkiismereti, továbbá a méltányosság parancsolta kötelességek előtt a jog kapui felkúulhassanak.

Annak, hogy az ellátás ingyenes kikötése sem képez ajándékozást, gyakorlati jelentősége abban jelentkezik, hogy értéke az eltartott hagyatékaival szemben esetleg érvényesíthető lesz.

Az oly személy javára vállalt ellenérték nélküli eltartás, aki nem áll az eltartóval törvényes jogosultságot nyújtható családi kapcsolatban ajándékozásnak kell minősítenünk. Ide tartozik a testvér gyermekének nyújtott tartás és neveltetés, melynek költségeire bírói gyakorlatunk az esetleges bekövetkező anyagi romlása esetére a visszakövetelési jogot is elismeri járadék formájában, de csak az életfenntartási költségek fedezésére szükséges összeg erejéig, úgy, hogy lényegében inkább a megajándékozottnak fennálló tartási kötelezettséget érvényesíti és ezért nem szabad benne a már teljesített tartás visszakövetelhetetlenségére irányuló általános szabály át-

törését látni. Ebben az esetben szerződés nélkül nyújtott ingyenes tartás forog fenn, de nem esik más elbírálás alá az oly szerződéssel biztosított ingyenes tartás sem, mely okiratba van foglalva.

Az ellátás, melyet, ha kivételesen pénzben nyújt a kötelezett, mint a megélhetés céljaira szolgáló juttatást, az eltartottnál tőkévé nem alakul, oly jogokat tehát, melyek természetű^kénél fogva tőkevagyonra vonatkoznak és jellegüknöz képest állagértéket képviselnek, reá nézve nem lehet támasztani.

Ha az ellátás szükséges anyagi jogi feltételek egyébként meg is vannak, az örökhagyóra ellátás alakjában háramlott előny nem lesz öröklés tárgyát képezhető ágivagyonná és ha nyilvánvalóvá válik, hogy az ajándékozásnak eme módja megsértette a köteles részt, az eltartottól nem lehet kiegészítést követelni. A gyakorlatban az ilyen sérelem azonban ritkán

válíկ nyilvánvalóvá, mert az olyan időszakonként ismétlődő juttatásokat, mint az ellátás is, rendszerint a jövedelemből szokás teljesíteni, az ebből eredő ajándékozások pedig sem a köteles rész, sem pedig a közszerzemény megállapításának alapját képező vagyontömeget nem esorbitják s a jövedelem feletti szabad rendelkezés értelmében sem az egyik, sem a másik kiegészítése iránt igényt nem támaszthatnak. Így az ellátás alakjában adott ajándékozás is kívül esik azoknak az ingyenes juttatásoknak a körén, amelyek alapján a köteles részre vagy a közszerzeményre jogosult a megajándékozottól kiegészítést követelhet. Az ellátás ingyenességének jogi jelentősége tehát itt abban merül ki, hogy a kötelezettség általában a jövedelmet meg nem haladhatja. A szerződéssel elvállalt ellátási kötelezettség ugyanis, ha csak a felek másként nem rendelkeznek, az el-tartó örököseire is kiterjed, akik ezért az

anyagi jogszabályokban meghatározott korlátok között felelősséggel tartoznak. A kötelezettségvállalás ingyenes volta önmagában ezt nem szünteti meg, mivel az ajándékozási szerződésnek, sőt a komolyan kijelentett ajándékozási ígéretnek a teljesítését is lehet az örökösöktől a hagyaték erejéig követelni. A köteles résznek az ajándékozással szemben fennálló elsőbbségéből következik azonban, hogy köteles részét az ajándékozás természetével bíró ellátás teljesítése végett az örökös nem köteles oszorbitani és pedig nemcsak annak állagát, hanem jövedelmét sem, mert az elsőbbség a köteles részre teljes egészében, minden korlátozás nélkül kiterjed. Az ilyen ellátási kötelezettségnek megszüntetését kérheti a köteles részre jogosult örökös mindaddig, amíg az a köteles rész érintése nélkül teljesíthető, ha pedig arra már más fedezet nincs, akkor a teljesítést minden tekintetben megtagadhatja.

Az ingyenes ellátásban részesítettől az ellátást nyújtó hitelezői az ellátás tárgyából kielégítést nem követelhetnek, mert az eltartottnál nincs olyan vagyontárgy, ami a hitelezők kielégítésére rendezetül szolgálhatna. A tartás különleges rendeltetése a hozzá fűződő végrehajtási kedvezmények, valamint az a szabály, hogy az olyan jóhiszemű megajándékozott, aki az ajándék értékét úgy költötte el, hogy azáltal nem gazdagodott, a megajándékozott hitelezőinek nem felel, egyaránt gátolja annak megtörténtét, hogy utóbbiak a megajándékozott ellen fordulhassanak.

Ezek az okok hasonlóképen kizárják azt is, hogy az ellátással megajándékozott durva hálátlansága esetén a már teljesített szolgáltatásokat, illetőleg azok értékét vissza lehessen követelni. Az ajándékozás erkölcsi természete, mely az ellátásban nyújtott érték alanyi nagysága folytán itt különösen kidomlórodik, mul-

hatatlanul megköveteli, hogy a hatálytalanság ezen az alapon, az ajándékozás jellegével bíró ajándékozási szerződéseknel is megengedhető legyen, ennek bekövetkeztével azonban a kötelezettség csak a jövőre nézve szűnik meg, anélkül, hogy a multa vonatkozólag ebből bármiére igények támadnának. Vagyis ebből következik, hogy az ajándékozás szerű ellátásban részesülő a már felemésztett juttatást az ajándékozónak még ebben az esetben sem tartozik visszatéríteni, hanem csupán a jövőben esedékes ellátásra szolgáló vagyoni juttatásoktól esik el.

III.

Az ellenszolgálatás reményében nyújtott ellátás.

Az életben számos példa fordul elő arra, hogy az ellátásra szoruló személy szükségleteit egy olyan eltartásra nem kötelezett valaki fedezi abban a reményben, hogy ellenszolgál-

tatásként majd bizonyos vagyoni juttatásban fog részesülni. Az ellátó ilyen esetben leginkább örökös nevezésre számít, különösen abban az esetben ha az eltartásra igényt tartó személynek köteles részre jogosult örököse nincs.

A kérdés megoldást nyer abban az esetben, ha a szolgáltatás alapját képező remény valóra válik, vagyis ha az még az eltartott életében megtörténik, mikor a remélt vagyoni juttatás élők közötti ügylet alakjában megy végbe a szerződő felek között. Ekkor az ügylet az ellenérték kikötéssel létesített ellátási kötelelem alakját veszi fel és a korábbi, juttatás reményében tett szolgáltatások az eltartott teljesítésébe olvadnak bele.

A remény meghiusulása ellenben a szolgáltatás alapjának külön jogi mérlegezését teszi szükségessé. Az ezzel kapcsolatos bírói gyakorlat az, hogy a szokásos szivesség körét meghaladó és nem ebben a feltevésben igénybe vett

szolgáltatásokért akkor is lehet ellenértéket követelni, ha ezért díjazás kikötve kifejezetten nem volt a ingyenes teljesítésre csak az köteles, akiről már a közeli rokoni viszony akár az eset egyéb körülményei folytán feltehető, hogy a szolgáltatásokra díjtalanul vállalkozott, akár nem, kétségtelenül az következik, hogy a jövőbeni ellenszolgáltatás ellenében nyújtott ellátást nem lehet feltétlenül ingyenesnek tekinteni, mivel jórészt munkaszolgáltatások képezik, az ellenszolgáltatás reménye pedig logikai ellentétben áll a díjtalan vállalkozás fogalmával. Ettől függetlenül a visszontszolgáltatás reménye kizárja az ajándékozási szándékot, minek következtében az ellátást a ajándékozásnak nem minősíthetjük. Ezek alapján bírói gyakorlatunk az ellenszolgáltatás reményében nyújtott ellátásért a várt juttatás meghiúsulása esetében általában megítéli annak ellenértékét azzal az indokolással, hogy az ellá-

tást ebben az esetben szolgálati szerződés alapján teljesítettnek minősíti. Az ellenszolgáltatás iránti reménynek tárgyilag kell indokoltnak lenni, mely nemcsak akkor forog fenn, ha a másik fél arra kifejezett ígéretet tett, illetőleg ha a juttatásra hajlandóságot mutatott, hanem a forgalmi jóhiszeműség helyes fel fogása szerint és a benne foglaltató erkölcsi követelmények kellő értékelése mellett, ha a közönséges életfelfogás szerint ismernie kellett s ennek ellenére mégis elfogadta a szolgáltatást. Az ilyen magatartás következtetést enged abban az irányban, hogy a szolgáltatás várakozását kész megvalósítani s ezzel a magatartásával idézte elő azt, a remélt szolgáltatás iránt támasztott hit és benne való megbízás révén, hogy a szolgáltatás huzamossága folytán különösen hátrányos és terhes ellátást magára vállalt. Ennek hangsúlyozása azért lényeges, mert különben a visszteher reményében teljesített ellátást

nem lehetne szolgálati szerződésnek minősíteni.

Ha Az eltartott vagyona feletti szabad rendelkezésében bármi módon korlátozva van, ez a tény úgy a várakozás, mint az ígéret komolyságát kizárja. Ebben az esetben még ha történt is ellenszolgáltatást kilátásba helyező nyilatkozat az a remény felkeltésére nem alkalmas és az ellátásban részesítőnek nem szolgálhat döntő indokul, s így az ügylet szolgálati szerződéssé nem minősülhet.

IV.

A szerződésen alapuló, törvényi kötelezettségi tartás.

Az ügyletből eredő ellátási kötelezettség a törvényben alapulótól abban különbözik, hogy az előbbi kötelem, az utóbbi pedig nem az. A fogalmi különbség ellenére a két igény azonos természetű, mivel a szerződéses ellátásban a családjogi tartás több lényeges tulajdonságát megtaláljuk s az előbbire vonatkozó jog-

szabályok nagyrészt alkalmazást nyernek az utóbbiban is.

A határozott rendeltetés és az ebből eredő követelési jelleg a szerződésen alapuló ellátási igénynek ugyanolyan jellemző vonása, mint a családjogi tartásnak, így mindkettőt ebben a vonatkozásban ugyanaz a jogi elismerés illeti meg. Így megilleti a végrehajtási foglaltság alóli mentesség, a beszámítási tilalom, a tartozatlan fizetés címén való visszakövetelhetetlenség, azon a címen, hogy az életfenntartás céljából adattak, a megtartási jog, továbbá, hogy a más jogellenes cselekménye miatt elvett tartásért kártérítést az erre kötelezettől akkor is követelheti a jogosult, ha az illető hibájából elhalt, vagy az ellátás további teljesítésére képtelenné vált személy nem törvény vagy törvényes gyakorlat, hanem szerződés alapján volt az ellátásra kötelezve. A szerződéses tartás ugyanis a kártérítés szempontjá-

ből nem esik a kötelezettség nélküli önkéntes juttatás fogalma alá, még akkor sem, ha az elvállalása ingyenesen történt is.

A támasztható igények tekintetében a törvényen alapuló és a szerződéses ellátás között különbségek vannak. Ugyanis a szerződéses ellátás olykor erősebb, olykor pedig gyengébb jogosultságot jelent a törvényes tartásnál. A szerződési igény erősebb a jogosultság anyagi jogi feltételei tekintetében az alanyi jogosultság körére nézve, valamint a mérték tekintetében. A másik vonatkozásban viszont a kötelmi címen alapuló ellátás a törvényes tartásnál gyengébb jogosultságként jelentkezik. Így a korábban adott ajándékot a szerződéses ellátási kötelezettség teljesítése végett nem lehet visszakövetelni, mert ennek csak akkor van helye, ha maga az ajándékozó vagy ő általa eltartható hozzátartozója jut a szükséghelyzetbe. További lényeges különbség áll fenn a lemondás

érvényessége tekintetében. A családjogi törvényes eltartásról valamint az ily természetű tartásdíj felemelésének vagy leszállításának jogáról nem lehet lemondani addig míg a házasság ténylegesen fennáll, míg a nőtartásdíjról sem. A szerződéses tartásdíjról való lemondásnak ellenben nincs semmi jogi akadálya, mivel ügyleti természetben alapul és nem tartozik az ügyleti forgalomra elvileg alkalmatlan jogok körébe. Míg a törvényes tartásnál bármely méltánylást érdemlő fontos ok elegendő lehet arra, hogy a jogosult elsősorban a természetben nyújtandó tartást pénzbeli egyenértékét követelhesse, addig a szerződéses ellátásnál ennek csak a kötelezett szerződés szegése esetén van helye. Ezek a lényeges anyagi jogi különbségek csak abban az esetben jelentkeznek, ha a tartás valóban szerződésen alapul s az ügylet nem csupán a törvényes tartás elismerését jelenti, vagy a teljesítés módjait sz-

bályozza. Kétség esetében azt kell vélelmeznünk, hogy az ügylet a törvényes tartás anyagi, illetve anyagi módzatait szabályozza. Ennek az a gyakorlati következménye, hogy a fél ezáltal elismert törvényes tartási jogosultságának válik alanyává, vagyis míg egyrésztől élvezi a családjogi tartásnak a szerződéses ellátással szemben fennálló minden előnyét, az elismerésben előálló akarati tény hozzájárulása révén viszont azokban a vonatkozásokban, ahol a szerződéses tartás jelent erősebb jogosultságot, ennek helyzetébe jut.

V.

Az ellátási szerződés tartalma.

Az ügyletileg megállapított tartás mind-annak a szolgáltatását jelenti, ami a jogosult létrenntartására, társadalmi állásához és életviszonyaihoz képest szükséges. Ez az élelmezésen kívül kiterjed a többi lényeges és természetes szükségletekre, valamint elhalálózás

esetén tisztességes eltemetésre. A z ellátás tehát, na azt természetben szolgáltatja kötelezett, valóságos szolgáltatás komplexumot képez, amely dolog, munka és pénzbeli elemeket foglal magába. Mivel az ügylet célja a jogosult megélhetésének biztosítása, a kötelezettség ebben a tekintetben szigorú jellegű. Lényeges elem itt a pontosság és az alkalmas szolgáltatás.

A magánjog általános szabályai értelmében az ellátást elsősorban természetben kell a kötelezettnek az ellátandó részére szolgáltatni. A természetbeni ellátás azt jelenti, hogy a jogosult részére kész és nem nyers létszükségleti cikkeket kell a gyakorlatban meghatározott időpontokban szolgáltatni. Az hogy anyagi jogi szempontból mikor megfelelő az ellátás, azt a felek társadalmi körében uralkodó szokás alapulvétele mellett, röleg abból a szempontból kell megítélni, hogy a felek aka-

rata milyen ellátásra irányult. A természetbeni ellátás megfelelő voltának anyagi és erkölcsi feltételeiből következik, hogy a szerződésszegésnek is két módja lehetséges aszerint, hogy magára a szolgáltatásra, vagy pedig a jogosult, illetve hozzátartozói személyével szemben tanúsított bánásmódra és magatartásra vonatkozik.

A szerződésszegés első következménye természetbeni tartás esetén az, hogy helyette a jogosult annak pénzbeni egyenértékét követelheti. Ez az igény azonban kölcsönös, mert ha az ellátásra kötelezett a szükséges dolgokat természetben szolgáltatni nem tudja, úgy pénzbeni egyenértékben való teljesítés módját kérheti. Az eltartó kötelezettségeivel szemben a jogosultat viszont a szerződés teljesíthetővé tétele érdekében közreműködési kötelezettség terheli. A közreműködési kötelezettség elmulasztásának jogi következménye, hogy az ellátásra

kötelezettnek ezzel okozati összefüggésben álló cselekményeit és mulasztásait megfosztja szerződésszegő jellegüktől, vagyis az ellátásra jogosult az így előálló mulasztásokból keletkezett sérelmi orvosiását jogszolgáltató factortól nem kérheti.

Ha a teljesítés helyét a szerződés nem határozza meg és a körülményekből a felek ellenkező akarata nem tűnik ki, akkor a természetbeni ellátást kétség esetén a keletkezett szerződéskori lakhelyén kell teljesíteni, azonban, ha jogosultra nézve más mód megfelelőbb s ez a kötelezettre nézve nem túlságosan terhes, az eltartó a méltányosság következményeként köteles közreműködni abban, hogy a szolgáltatásokat ezen a megfelelőbb helyen teljesítse. Az időpontra vonatkozólag az ellátást amennyiben az ügyletben más kőkötve nincs, a szokásos időközökben kell nyújtani. Amennyiben a szolgáltatást a kötelezett a megfelelő időben nem tel-

jesíti, akkor követelni kell, mert különben az érvényesítés indokolatlan elmulasztása miatt oly magasra nő, hogy az esedékesség idejének elteltétől követelhető szolgáltatás az arra kötelezett anyagi romlását idézhetné elő s így az teljes mértékben nem követelhető.

Hogy a késedelem mikor huzamos, azt a részaporodott részletek nagysága és az adós ezzel szemben jelentkező teherbíró képességének figyelemre vételével kell megítélni. A gyakorlat szerint a félénél nem nagyobb késedelmet általában nem tekintik olyannak, amely külön indokolásra szorulna és így az ennél nem régebbi ellátási igényt a bíróság következetesen megítéli anélkül, hogy a késedelem okait kutatná.

A késedelem indokoltsága ezzel szemben a fennforgó körülményektől függ. A bírói gyakorlat értelmében, ha a kötelezett anyagi helyzete miatt a jogosultnak már kilátása nem lehetett arra, hogy tőle valamit behajthasson, így pl.

ha az adós a jogosultat hitegette, vagy törlesztési engedélyt kért, vagy bármilyen más módon magatartásával okot szolgáltatott az igény érvényesítésének elhalasztására, akkor követelése tekintetében késedelembe nem eshetik, hanem a kötelezett, ha ismét olyan anyagi helyzetbe jut, hogy az elmulasztott szolgáltatásokat vagyoni romlása nélkül részben teljesíteni tudja, a jogosult tőle követelheti és a bíróság azt általában megítéli, mely gyakorlattal a bíróság a máltányosság elveit érvényesíti.

VI.

Az ellátási szerződés megszűnése.

Az ellátási szerződés a többi személyhez ^{hasonlóan} kötött jogokhoz a jogosult halálával megszűnik. Ez nem jelenti azt, hogy a jogosult, ha a kötelezett jogellenes cselekménye következtében halt meg, az adós az örökösök javára a kötelelem tartamának culposus megrövidítésével szerzett vagyoni előny kiadására kötelezhető legyen,

mert annak megtartása a jog erkölcsi tartamával ellenkezik.

A kötelezett halála azonban, ha más kikötve nem volt, nem szünteti meg a szerződésileg elvállalt kötelezettséget, hanem a törvénynél fogva átszáll az örökösökre, kik ezért a hagyaték erejéig felelősek. Amennyiben az ellátás a szerződésben a kötelezett élet tartamára lett kikötve, az üzleti hűség nem engedi meg, hogy az adós annak idején öngyilkossággal szándékosan megrövidítse, hanem ilyenkor a valószínű élettartam hátralevő részére a kötelezettség ugyancsak átszáll az örökösökre. Magánjogi törvényjavaslatunk hasonlóképen bírálja el a kötelezettnek halálos ítélet következtében való elhalálozását, melynek alapgondolata az, hogy a legsúlyosabb bűncselekmény lévén a tettes vagyoni jogi személyiségének folytatói nem juthatnak a kötelezettség időtartamának csökkenésével vagyoni előnyhöz. Ez a fel-

fogás bírói gyakorlatunkban is állandósult.

, Az ellátási szerződés megszűnésének további módja a kikötött idő lejártá. A kikötésnek határozottnak kell lennie, mert kétség esetében az a vélelem uralkodó, hogy a felek a szerződést a jogosult holtáig kötötték. Sajátos módja a szerződés megszűnésének az, mikor a jogosult valamely karitatív köz- vagy magánintézménytől nyer ellátást, ~~az ellátás~~ mert ebben az esetben azt kell vélelmeznünk, hogy az ellátásra kötelezett szükségkép vállalta a jogosult ellátását, azonban ha a tartásra szorultság alapját képezte a jogügyletnek, az erre vonatkozó feltételek meggyűlölése és a körülmények gyökeres változása alkalmas lehet arra, hogy a kötelelem megszűnésén kívül annak esetleges módosítására vezessen.

VII.

Az életjáradéki szerződés.

Az a jogügylet, mellyel egyik fél a má-

sik részére bizonyos meghatározott időszakokban, meghatározott összegű készpénz vagy egyéb helyettesíthető ingóság szolgáltatására kötelezi magát: életjáradéki szerződés. A kötelezettség rendszerint életfogytig szól. Az életjáradéki kötelem a gyakorlatban csaknem mindig pénztartozás. Jellemző vonása, hogy a kötelezettség kizárólag a pénz illetőleg a járadék szolgáltatására vonatkozik ~~sem~~ terjed ki az annak eredményeként szolgáló tőke visszafizetésére.

A szerződés legtöbb esetben kereskedelmi ügylet, mivel a gyakorlatban többnyire kereskedelmi társaságok körében kötik meg főleg életbiztosítási szerződés alakjában. Magánjogi életben legtöbbször kártérítéssel kapcsolatos életjáradéki szerződésekkel találkozunk, melynek különös jelentősége a veszélyes iparágakban foglalkoztatott alkalmazottak életében játszik jelentős szerepet. Ezen kívül csaknem mindennapi ügyletet képez az ugynevezett apanage vagy já-

ra dék hozomány. Ez akkor áll fenn, mikor a kötelezett a házasság terheinek megkönnyítése végett, vállalja a járadék szolgáltatását. Különös jellemvonása, hogy a házasság tartama alatt a többi járadékoktól eltérően, nem lehet elvonni a jogosulttól, még durva hálátlanság esetén sem. A házasság megszűnésével azonban a kötelelem elenyészik, mely joghatás az ismert adott esetre vonatkozó hozomány visszaadási kötelezettségen alapul.

Fogalmilag az életjáradéki szerződés az ellátási szerződéssel rokon jogviszony, minek következtében gyakorlatunk hozzá hasonló elbírálásban részesíti. A járadékul megállapított összeget kétség esetében egy évre szólónak kell tekinteni s ha a szerződés másként nem rendelkezik, havi részletekben előlegesen kell teljesíteni. Ha a járadék nem pénzre szól, úgy annak az időszaknak a kezdetén kell kiadni, amikor az esedékessé válik. Utólagos szolgáltatás

esetén az ~~xxxxx~~ okozott károk megtérítését követelheti a járadék élvező. Az 1881-ik évi LX.t.c. alapján az életjáradéknál ugyanugy, mint a tartásdíjnál, kamat nem jár.

Magánjogi törvényjavaslatunk értelmében a kötelezett fél halála csak akkor szünteti meg a járadékszerződést, ha az ügylet ingyenes volt. Ugyanis az örökösökkel szemben ilyenkor még követelőleg fellépni, teljes mértékben indokoltan és méltánytalan volna. Ellenkező esetben azonban a járadék szolgáltatási kötelezettség az örökösökre száll.

Ugy az ellátási, mint az életjáradéki szerződés a magánjogi életben a méltányosság és a jó erkölcsök alkotta jogintézmény, mely azt kívánja biztosítani, hogy az ingatlan tulajdonosa bármilyen körülmények közé is kerül és bármennyire elhagyatott joga súlyánál fogva, annak átruházása ellenére is, az őt megillető élet-nívót biztosítani tudja a maga számára. A szo-

kásjogi uton kialakult nézet, valamint a bírói gyakorlat is mind azt mutatja, hogy magánjogunk törvényi szabályozás ellenére is teljes mértékben acceptálja az egyént ily módon megillető jogokat s állásfoglalásával az adott esetekben elfogulatlanul biztosítja az egyén megélhetését munkaképtelenné válása esetében is.

Ezeket az elveket, illetve szabályokat, melyek az erkölcsön és méltányosságon átitatott jogelveken alapulnak, tekinthetjük magánjogunk eredeti és legszebb gyöngyszemeinek.